

Dalisme.

Tekintettel arra, hogy a nagy költők szaporátlanabbak, mint a filologusok és kritikusok, mindinkább közelg az idő, hogy az utóbbiak foglalkozás nélkül maradnak. Remekműveinket t. i. már annyira kielemezték, hogy ezekről alig lehet újat mondani. Új remek meg ritkán születnek.

Ezért friss területeket kell felkutatni. Elhatároztam, hogy népdalköltészetünk flóráját veszem bonckés alá s a műkritikának remekíróink elemzésénél annyira bevált módszerével élve, elemzem egyik-másik kevésbé méltott dalunkat, utat mutatva a jövő nemzedéknek. Ilyen dal az ú. n. Hajmási-nóta, melyet jóllehet közismert, eddig érthetetlen okból figyelmen kívül hagyott a tudomány érdeklődése. De lássuk a dalt!

Hajmási Péter, Hajmási Pál.

Hajmási Péter, Hajmási Pál!

Hajmási Péter, Hajmási Pál!! — —

— Hajmási Péter, Hajmási Pál!!!

I.

A dal gondolatmenete egyenesen iramlik célja felé. Tartalma fölötte változatos, amennyiben minden sornak más az érzelmi ereje. Ezt a melódia is érezteti, mely kezdődik nemes egyszerűséggel, mint egy krónikás ének: Hajmási Péter, Hajmási Pál... Aztán növekvő fortéval erősödik a negyedik sor fortissimójáig, hol gondtalan bömbölésbe olvad...

A hallgatót már az első sor különös zamata megfogja. Két Hajmásiról van szó, akik valószínűleg testvérek. Péter volt az idősebb, amit az is bizonyít, hogy Pál szerényen átengedi neki az első helyet...

Az első sor elhangzása után kíváncsian figyelünk a bekövetkezőkre. Vajjon mit fog véghezvinni két hősrünk? De meglepetve tapasztaljuk, hogy a sor azonnal ismétlődik s ezzel a szerző hangsúlyozza a szereplők fontosságát.

A két első sor után most már izgalommal várjuk, vajjon a harmadik sornak mi lesz a tartalma? Bizonyára tömör sor lesz, mert hiszen még egy sor s vége van a versnek, így hát a költőnek balladai fürgeséggel kell megoldani a csomót.

Mint mennykőcsapás a tiszta égről, úgy hat az átlagolvasóra a váratlan fordulat: Hajmási Péter, Hajmási Pál. Pedig nem kell hozzá különösen mély művészi belátás, hogy a költői eljárás finom leleményére e sorban rátapintsunk. Efféle merész repetíciót t. i. csak igaz költő engedhet meg magának, aki ismeri az emberi lelket s felteszi rólunk, hogy nem tesszük fel róla, hogy ugyanazt a sort harmadszor is ismételni fogja. S csak azért is ismétli! Ezzel nemcsak a meglepetés izgalmasában részesít bennünket, hanem bizonyos édes kényelembé ringat el azzal, hogy nem kell új, eddig elő nem fordult szavak jelentésén gondolkodnunk. Úgy látszik, némi hazafias elem is belejátszik a háromszoros ismétlésbe. (Három a magyar!)*

S most izgalmunk tetőpontjára hág. Eddig csak mi beavatottak tudtuk, hogy a poétika szabályainál fogva a három sornak ismétlődni kell. De most már magunk is lehetetlennek tartjuk, hogy ez így menjen tovább. Hajmási Pétert és Pált már keresztülkaszul ismerjük: a szerzőnek végre is mondania kell róluk valamit! Biztosra vesszük, hogy mázsás szavakban lesz részünk.

Itt a sorsfordulat!

S a költő im a legmerészebbet viszi véghez, amit Jubál óta költő csak merhetett. Igaz, e merészségben segíti az, hogy távol van tőlünk.

A régi költői hatás útszéli fogásáról,

* E megfigyelést jelen tanulmány írója akkor tette, mikor a vers harmadik soránál tartott. Természetes, hogy a negyedik sor tanulmányozásánál ő maga is rájött, hogy megfigyelése elavult.

mely szerint a vers valami hatásos gondolatban csattan ki: költőnk ez ünnepélyes pillanatban lemond. Ezzel teljesen modernné válik. Másrészt teljesen konzervatív, amennyiben ragaszkodik a régihez, vagyis ugyanazt ismétli, amit már hallottunk.

Édesbús áradással mászik t. i. fülünkbe a jól ismert sor: Hajmási Péter, Hajmási Pál. Ha a költő a harmadik sorban azzal lepette meg bennünket, hogy harmadszor is ismételte azt, amit már kétszer mondott: a negyedik sorban viszont azzal lep meg, hogy — nem lep meg. Mert életünket tettük volna rá, hogy a költői merészségnek is van határa. Kiderült, hogy nincs. Határtalan.

Az esztetikai élvezet mellett im gazdagabbak lettünk egy tapasztalattal, másrészt hálára vagyunk kötelezve a költőnek, hogy időnket kímélve, alapeszméjét gyöngéden négy sorba tömörítette ahelyett, hogy eposszá bővítette volna ...

II.

Vegyük azonban közelebről szemügyre az alapeszmét. Mint a nagy óceánnak egyetlen cseppje magában foglalja az egész tenger ízét és savát: úgy itt a vers egyetlen sora kifejezi az egész vers tartalmát. Ennyit az alapeszméről.

III.

A külső forma is páratlanul eredeti s méltó a belalakhoz. Rímes versekben századok óta az volt a divat, hogy a sorok végei csengjenek össze. A Hajmási-versben azonban minden sor magán- és mássalhangzója rímel az összes többi sorok magán- és mássalhangzóival. Így az egész vers igazi rímcsoda s a technikai bravur tőkélye.

Sovén.

Szerzői est. Egyre szaporodnak a szerzői esték s mindinkább devalválódnak. Ez bizonyára onnan van, hogy most már a legkisebb szerzők is estelet tartanak, sőt némelyikről csak akkor tudjuk meg, hogy szerző, mikor szerzőestje van. Nem tudom, mi fontosabb az ilyen szerzőestben: az, hogy az író estet szerez, vagy az, hogy az est szerez neki?

Hódolva az általános divatnak, de meg siralmas anvagi viszonyaim fölvidítása végett is elhatároztam, hogy én is szerzői estet tartok.

Mi kell az ily szerzői esthez? Az, hogy olyan írókat szerezzek, kik jobbak nálam. Ez elég könnyű dolog, mert ha jó író lennék, nem lenne szükségem „est“-re. Jobb íróbarátaim ellensúlyozásául magam is fellepek. Ezek után csak a pénztárból kell felvennem a befolyt összeget s rendben vagyok.

Kétségtelen azonban, hogy ily módon csak én jártam jól. Íróbarátaim, mialatt szerzői estemen egy-egy ifjúkori szerzeményök felolvasásával lopták az időt (mely alatt valami új szerzeményt is szerezhettek volna), jövedelem nélküli munkát végeztek. A közönség szintén áldozatot hozott értem, mert megszakította napi munkáját, felült a villanyosra, leugrott a villanyosról, megváltotta a jegyet, ült, ismét villanyjegyet váltott, közben esetleg meghűlt s végre hazaérkezett, átkozva a szerzői estek feltalálóját.

Mindezt tekintetbe véve, tán mégis jobb lesz, ha barátaim és a közönség kényelmének előmozdításra végett megreformálom a szerzői esteket, még pedig akkép, hogy sem barátaimnak, sem a közönségnek ne kelljen hazulról kimozdulniok. A közönséget egyszerűen felszólítom, hogy egy meghatározott estén íróbarátaim egy-egy régi munkáját olvassa el. Ráadásul a közönségnek ez estére a magam művei közül küldök két apró cikket. Így sem íróbarátaimat, sem a közönséget nem terhelem meg: a szerzői estet mintegy házhoz szállítom. A belépőjegyek árát vagy postán küldetem meg címemre, vagy a közönség még nagyobb kényelmének biztosítására pénzbeszédő futárral kasszáltatom be.

NB. Ha véletlenül találkoznék valaki, aki nemcsak műveimre, vagy műveinkre kíváncsi, hanem arra is, hogy *milyen* az író s *milyen* az arca (s van-e arca egyáltalán?), annak megküldöm az írók arcképét, tetéze a magam fotográfiájával, mely époly üde, fiatalkori lesz, mint műveink.

Sovén.